

Bilanza e prospectivas cun Magdalena Martullo (pps)

CUN CUSS. NAZIONALA MAGDALENA MARTULLO HA DISCURRÌ MARTIN CABALZAR

Dapi quatter onns represchenta Magdalena Martullo la partida popula svizra ed il chantun Grischun en il cussegli naziunal. Ella candidatescha per in'ulteriura perioda d'uffizi. En in discurs cun La Quotidiana trai ella bilanza e declera sias prospectivas.

Perte duain las Grischunas ed ils Grischuns eleger exnum Vus per in'ulteriura perioda d'uffizi?

Magdalena Martullo: Ils ultims quatter onns hai jau cuntanschì bler per la Svizra e per il Grischun a Berna. Mias experientschas sco interprendidra e politicra en il Grischun, ma era sur ils cunfins chantunals ora, vegnan dabun a mai. Jau m'engasch cun success a Berna per ina Svizra independenta e bain posiziuna da sin nivel interna-

ziunal e persequitesch ils interess grischuns en il sectur dal turissem, da la mastergnanza, da l'industria, da l'agricultura e da la forza idraulica. Sco vicepresidenta da la pps, la pli gronda partida a Berna, e cun buns contacts cun la regenza, cun las parlamentarias ed ils parlamentaris e cun las associaziuns economicas cuntasch jau pli tgunsch majoritads per soluziuns solidas. Uschia avain nus per exemplu pudì fixar – l'emprima giada gist per diesch onns – ina tariffa da la taglia sin la plivalur pli bassa per il sectur da l'alloschament turistic, sbassar la taglia sin ils carburants per vehichels da pista, scumandar ils contracts suppressivs da plattaformas da reservaziun online e cuntinuar cun las contribuijuns da la confederaziun per promover il turissem. Per la mastergnanza èsi reussì da far excepijuns en connex cun regulaziuns e chastis. Ils medis per l'agricultura n'en betg vegnids scursanids vinavant ed ils basegns specials dal Grischun èn vegnids tematisads a chaschun d'in inscunter personal cun il cusseglier federal Parmelin. La protezion dal luf fitg severa vegn schluccada ed il tschains d'aua resta per ils proxims quatter onns sin il medem nivel.

Tgenins èn stads Voss highlights personals da l'ultima perioda da legislatura?

Igl ha dà blers highlights. Per exemplu ch'ins n'ha per entant betg suttascrit la cunvegna da basa rígorusa cun l'UE che sforza il turissem da permetter projects cun participaziun statala a Brüssel. Auters punts impurtants èn stads la defensiu dals tschains d'aua ed ils levgiaments per il turissem. Per l'industria èn era relevants ils progress en connex cun las convenziuns da commerzi liber cun l'Indonesia, il Mercosur e l'USA.

Tgenins èn stadas Vossas pli grondas terradas e dischillusiuns?

Deplorablamain hai era dà quellas. Per exemplu ha il parlament guntì sapientivamain la voluntad dal

pievel en connex cun l'immigraciun da massa ed il cussegli federal è stà flaivel cura ch'igl è i per la cunvegna da basa e la milliarda da coesiun a l'UE. Ed auter che tar la pps n'ha mia intervenziun per la deregulaziun chattà nagina accoglientasca. Jau hai pretendi ch'il parlament aboleschia per mintga regulaziun nova duas actualas. Jau hai anc ina giada inoltrà l'intervenziun e na dun betg si!

Tgeninas traïs sfidas che la Svizra stodumagnar ils proxims onns èn per Vus las pli impurtantas?

La pli impurtanta è da concepir la relaziun cun l'UE senza laschar dictar il dretg da l'UE u acceptar derschaders esters. Il barat economic equivalent stat per mai – sco tar auters pajais – en il center. Nus vulain restar in stadi independent. Era sancziuns arbitraras da l'UE (sco a la bursa) ston vegnir condannadas. Plinavant vali da mantegnair il bainstar e las plazzas da lavur, quai vul dir damain regulaziuns e naginas taglias e taxas novas. Las ovras socialas ston vegnir segiradas a lunga vista.

Tge prioritads avais Vus en Voss engaschament futur a Berna?

Jau vi ina Svizra independenta, damain regulaziuns, plazzas d'emprendissadi e da lavur en il turissem, la mastergnanza e l'industria dal chantun, in'agricultura locala ed in tschains d'aua stabil.

Co duai la Svizra sa posiziunar en l'avegnir areguard l'Europa?

Nus pudain tgirar vinavant nossas relaziuns economicas senza gist stuar surpigliar il sistem giuridic da l'UE en Svizra. Nagin pajais sin quest mund na sa lascha dictar unilateralmain il dretg dad in auter pajais, mo per pudair furir rauba. Nus era betg! L'Europa vul e dovrà noss products e noss martgà da l'avur.

Sut tge cundiziuns fissaas Vus pronta da ratifigar la cunvegna da basa cun l'UE?

Sch'i na vegniss betg pretendì che nus surpigliai automaticamain il dretg da l'UE ed

ans suittamettian al tribunal europeic. L'immigraciun stuain nus era pudair diriger sezs. Mo per plazzas da lavur che na pon betg vegnir occupadas cun indiens duai l'immigraciun esser pussaivla. Oz è quai il cas mo tar in quart dals immigrants.

Co giuditgais Vus la midada sin il sectur d'energia e tge puntg da vista represchentais Vus en la debatta actuala da davart il clima?

Jau sun per mesiras veritablas ed innovativas. Uschia pon senz'auter era vegnir sustegnidias novas direzioni da perscrutaziun. La gronda part da l'innovaziun deriva da l'economia privata. Las pseudo-mesiras dals sanesters e verds tiran ils raps or da satg a la glieud ed encharescheschan l'energia, il benzin e l'abitat. Al clima na portan ellas savens nagut. Quai na sustegn jau betg. En Svizra ans empatschain nus già dapi decennis actiavamain da l'ambient. L'Ems-Chemie ha reduci las emissiuns da CO₂ per 85% ed ha perquai survegni in premi da la confederaziun. Er il consum d'aua e d'energia avain nus sbassà cuntuadamain e bunamain smesà dapi il 2001. Nus da la pps focussain il progress e betg il regress. Sche nus na vulain betg desister da nosa vita moderna duvrain nus invenziuns tecnicas innovativas. Quellas na vegnan però mai dal stadi. Ils daners che la politica verda tira or da satg a la glieud vegnan savens duvrads per subvenziuns nunduvrablas per il martgà. Quai na gitda betg il clima e la glieud. Nus stuain sviluppar soluziuns solidas.

Fa la Svizra avunda per promover l'energia regenerabla indigena, u nua stuess ins far dapli?

La forza idraulica è lunschor l'energia regenerabla indigena la pli impurtanta. Ils auters pajais ans envilgan per ella. Cun la cunvegna da basa vul l'UE avair access a nossa politica d'energia ed a nossas ovras idraulicas. Quai na datgai nus betg acceptar.

Èn las mesiras prendidas per seguir l'AVS e las rentas empermettentes u ston ins anc prender en egl ulteriuras mesiras?

Na, las mesiras prendidas na tanschan deplorablamain insumma betg. Tut ils studis e las examinaziuns mussan che la largia tar las assicuranzas socialas vegn adina pli gronda e che las prestaziuns na pon betg pli vegnir garantidas. Nus stuain instradar mesiras da sanazion. Il cusseglier federal responsabel è Berset da la ps. Fin oz n'ha el anc purta naginas soluziuns.

Co giuditgais Vus l'auzament da la vegliadetgna da renta sin 67 ed il tractament equal dad um e dunna?

Jau sun per l'equalitat dals dretgs per um e dunna e viv era quella. Da tractar tuttina las duas schlattainas era quai che pertuga la vegliadetgna da renta è per mai correct. Cas gravants duess ins tractar separadamain e sco soluziun transitorica. En general sun jau per ina

vegliadetgna da renta flexibla. Tar l'Ems-Chemie lavura già mintga tschintgavel collavuratur pli ditg che fin la pensiun. Quai è bun per il patrun e per il lavurant. Jau sun cleramain cunter pensiun la glieud già a partir da 58 mo per ch'ins possia ir a l'exterior per lavurants pli giuvens e bunmartgads, sco quai che la cusseglier federala Keller-Sutter vul.

Nua datti basegn d'agir en connex cun la problematica da fugitivos actuala?

Nus stuain metter consequentamain en practica nossas leschas da fugitivos, quai fiss già bun. Aregard l'integrazion stuain nus ans concentrar pli fitg sin l'integrazion en il senn d'in emprendissadi e l'integrazion a la piazza da lavur e damain sin cusegiazions culturalas e curs da lingua senza finamiras.

La Svizra ha probablamente il meglier sistem dals fatgs da sanadad dal mund, ma ils custs explodeschan e las premias da las cassas da malsauns èn ina gronda chargia per famiglias cun entradas bassas e per la classa mesauna. Datti receipts per schliar quest dilemma?

La pps sco partida da la classa mesauna enconuscha il problem e s'engascha per reducir ils custs en il sectur da la sanadad. Era per quest problem è responsabel Berset, il cusseglier federal da la ps. Era qua n'hai dà nagina megliezariun remartgbla. Quai è nuncuentaivel.

Co sto vesair ora la politica agrara futura da la Svizra per garantir er en l'avegnir l'urbanisaziun decentrala en ils vitgs da muntonga ed en las valladas periferas?

Las entradas purilas ston vegnir concepidas er en las regiuns muntagnardas sco gudogn principal. Ins sto pudair nutrit ina famiglia. Las regiuns muntagnardas dovràn indemnisiuns spezialas sco supplements per spundas taissas u contribuijuns a l'alpegiada. Quest impuls hai jau dà a cusseglier federal Parmelin per la politica agrara 22+. L'urbanisaziun decentrala e l'agricultura è extrem impurtanta en il Grischun, era per il turissem.

Tge dovrà noss turissem per pudair far concurrenza? Èn giavischadas u schizunt necessarias intervenziuns statalas?

Questa stad ha il cussegli naziunal procurà ch'il turissem vegnia sustegnì il proxims quatter onns cun 250 millions francs. Tranter ils numerus projects che vegnan sustegnids èn era bleras ideas innovativas or da l'entir chantun Grischun.

Ils interess da las regiuns muntagnardas e perifericas d'ina vart e dals centers urbans e da las aglomeraziuns cittadinas da l'autra vart van adina pli fitg in ord l'auter. Co vulais Vus crear in equilibr?

Precis quai è ina da mias «incumbensas secundaras las pli impurtantas» sco cusseglier naziunal da Grischun. Jau plazzesch ils interess dal chantun Grischun e persvad las regiuns urbanas. Jau enconusch era la Bassa e las citads, fatsch però era viadis da fatschenta en l'entir mund. Atgnamain consista gea l'entira Svizra da minoritads. La fermezza da nus Svizras e Svizzers è den-tant dad adina puspè chattar in equi-liber tranter tut questi differents interess. Er il federalism gioga ina rolla impurtanta. Ils chantuns duain survegnir uschè bler spazi d'agir sco pussaivel per chattar soluziuns adattadas per els.

La confederaziun ed il chantun Grischun han l'incumbensa constitutiva da promover la lingua rumantscha. In rapport dal Center per democrazia ad Aarau ha constatà che l'existenza dal rumantsch è pericolata acutamain. Co giuditgais Vus la situaziun e nua vesais Vus las prioritats?

Igl è bun d'adina puspè discurrer da las minoritads linguisticas, dal reminent era dal talian en il Grischun. I fa senn d'impunder ils medis en emprima lingua per la furmaziun ed il diever dal mingadi e pli pauc per texts uffizials che na vegnan betg duvrads savens. En tutta cas ha il rumantsch in plaz impurtant en il chantun Grischun ed en la publicidad, e quai duai era restar uschia.

La situaziun da la pressa svizra vegn adina pli difficile. Il medem mument vegn adina puspè suttastriktà quant impurtantias ch e las medias èn ed oravant tut la pressa per la democrazia. Duai u sto il stadi intervegnir per che nus hajan er en l'avegnir ina presa qualitativa e multifara?

La libertad da la pressa e la concurrenza da las medias èn fitg impurtantas. Medias statalas na dastgan betg stegtschar medias privatas cun daners publics. Medias statalas ston rapportar a moda spezialmain objectiva, quai ch'ellas na fan deplorablamain betg adina. Era sche nus essan in pitschen pajais duvrain nus ina cuntrada mediala innovativa e d'auta qualidad.

Co giuditgais Vus il svilup da las expensis militares e l'acquisiziun d'avions planisada? Duess ins investir dapli u damain daners en quel sectur?

Per pudair ademplir sias incumbensas sto l'armada esser equipada bain. Quai pretenda investiziuns per la furmaziun ed il material. L'acquisiziun da novs aviuns è necessaria. Il pievel duai dentant pudair decider a l'urna.

Co cumponissas Vus la represchentanza optimala per il Grischun a Berna? Tge schanzas vesais Vus per Vossa partida e per Vus personalmain?

En il cas ideal vegn il Grischun represchentà da personas che chattan l'access a las cumissions las pli impurtantas e che vegnan tadladas e pon effectuar insatge a Berna. Cun tschintg da 200 represchentants en il cussegli naziunal essan nus paucs. Cun raschun duain ils sezs vegnir repartids en relaziun da las vuschs, uschia che las votantas ed ils votants èn represchentads adequatamain. Cun las colliajuns da glistas va a perder la veglia dals votants; ins na sa betg tgi che va la finala cun tge politica a Berna. Sch'ins elegja la pcd va il sez tuttenina a la pld u a la pbd. Tar la pps san ins tgi ch'ins elegia. Heinz Brand e mai enconusch'ins, perquai che nus essan vegnids elegids l'ultima giada, e nossa politica enconusch'ins era. Nus avain mussà tge che nus pertain a la Svizra ed al Grischun.

Curt e bun

Num: Magdalena Martullo

Domicil: Meilen ZH e Lai GR

Partida: pps

Hobis: famiglia, muntognas, musica
Fermezzas: forza da persvader, focus, experientscha naziunal ed internaziunal

Flaivezzas: nagina chapentscha per teoretichers e birocrats

Patria: untrada, democrazia, bainstar

Ultimas vacanzas: Lai GR

Megla politica svizra/meglier politicher svizzer: mes bab

Siemi nunacumpli: ina bona politica per la Svizra, uschia ch'na dovrà betg pli mai.

